

УДК 343.985:343.622–058.55

С. О. Саїнчин, адвокатОдеської обласної колегії адвокатів
вул. Грецька, 23, Одеса, 65000, Україна

КРИМІНАЛІСТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ СПОСОБУ СКОЄННЯ ДІТОВБІВСТВА

Стаття присвячена аналізу форм та способів дітовбивства. Дітовбивство може бути в формі активних та пасивних дій. Це дві різні класифікаційні групи злочинів. Кожна з цих груп має свої властивості та власну методичку розслідування.

Ключові слова: права людини, дітовбивство, активні та пасивні дії.

Статтю 27 Конституції України визначено, що кожна людина має невід'ємне право на життя. Основний Закон нашої держави не тільки декларує, але й гарантує захист життя людини, його прав і свобод, покладаючи ці функції на державу. Крім цього, в Основному Законі, а саме у ст. 3 зазначається, що людина, її життя й здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека є в Україні найвищою соціальною цінністю. Затвердження й забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Предметом нашого дослідження є проблеми, пов'язані з розслідуванням дітовбивств. Особливостям розслідування даного виду вбивств були присвячені роботи відомих вчених-криміналістів і судових медиків, таких як: В. П. Колмаков, Н. В. Попов, О. С. Саїнчин, В. Д. Зеленський. Однак слід зазначити, що в зазначених роботах деякі проблеми розслідування дітовбивств знайшли своє відображення не на достатньому рівні. Усунення цієї прогалини і є метою даної статті [1; 3; 4].

Нашу увагу звернули особливості скоєння злочину по справах про дітовбивства.

На відміну від кримінального права, велике значення в криміналістиці має спосіб дій злочинця при підготовці, скоєнні, та приховуванні злочину. Одні вчені-криміналісти вказують на необхідність розглядати спосіб скоєння злочину як окремі комплекси дій по скоєнню та приховуванню злочину, інші вчені вважають, що це єдиний комплекс дій по підготовці, скоєнню та приховуванню злочину.

Криміналістичне значення способу скоєння злочину полягає в тому, що на основі його дослідження створюються та використовуються засоби, прийоми та методи виявлення, фіксування та дослідження доказової інформації з метою швидкого розкриття злочину та подальшого розслідування кримінальної справи.

Способу скоєння злочину у криміналістиці приділяється багато уваги, так як саме спосіб скоєння злочину складає якісну характеристику злочинної дії, без дії, так як вказує які саме дії скоєні, в якій послідовності та у відношенні яких матеріальних предметів.

Приймаючи до уваги те положення, що злочинна дія з зовнішньої сторони представляє собою лише вплив людей на оточуючі їх об'єкти, включення в спосіб цієї дії самих матеріальних об'єктів, які являються знаряддям та засобом скоєння злочину — недопустимо. Разом з тим, спосіб скоєння злочину включає в себе підготовчу діяльність людини, пов'язану з використанням знарядь та засобів.

Слід погодитись з думкою багатьох вчених-криміналістів, які вважають що спосіб скоєння злочину включає в себе не самі знаряддя та засоби, а також пошук, пристосовування, вживання та використання знаряддя, інших речових засобів

та матеріальних засобів, за допомогою яких настає злочинний результат. Про використання різних знарядь та засобів, спосіб скоєння визначного злочину а також обрання злочинцем місця та часу скоєння злочину вказував у своїх наукових працях В. П. Колмаков [1].

На думку вченого В. Д. Зеленського, дії по підготовці, скоєнню та приховуванню злочину об'єднуються задумом злочинця. Це знаходить своє відображення у тому, що характер дій, які складають об'єктивну сторону злочину, визначає характер дій по підготовці та приховуванню злочину [4].

Таким чином, спосіб скоєння злочину — це система взаємопов'язаних цілей, направлених актів поведінки, а саме: дій, операцій, прийомів по підготовці, скоєнню та приховуванню злочину, вибір яких обумовлений особливостями соціального та природного середовища, особистостями індивіду, характером об'єкту та предмету злочинного посягання, наявністю спільників та співучасників, попередніми відношеннями між винним та предметом злочинного посягання з використанням відповідних технічних засобів, знарядь та обстановки скоєння злочину (місця та часу).

Спосіб скоєння злочину в юридичній літературі класифікується в залежності від різних підстав. Разом з тим, великий науковий та практичний інтерес представляє собою класифікація способів приховування злочину по змісту, під яким слід розуміти сукупність взаємопов'язаних цілей, направлених на приховування злочину.

За змістом способи приховування злочину можливо розділити на наступні групи:

- 1) приховування злочину шляхом приховування інформації чи її носіїв;
- 2) приховування злочину шляхом фальсифікації інформації чи її носіїв;
- 3) приховування злочину шляхом маскуванню інформації чи її носіїв;
- 4) приховування злочину шляхом знищення інформації чи її носіїв;
- 5) змішані способи.

Вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини — один з різновидів дітовбивств, які виділяються при їх криміналістичній класифікації. Вказаний вид злочину характеризується спеціальним суб'єктом — жінкою, яка народила, яка знаходиться в особливому, післяродовому психофізіологічному стані. Однак, якщо такий стан відсутній в матері чи протиправне позбавлення життя дитини скоєно іншою особою, то дані обставини мають значення лише для подальшої кримінально-правової класифікації злочину як навмисного вбивства.

Ми вважаємо, що вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини може бути в формі **активних** та **пасивних** дій. Характер **активних** дій при дітовбивстві достатньо різний. Проведеними нами дослідженнями в період з 1996 по 2005 рік по кримінальних справах про вбивства матір'ю новонародженої дитини, було встановлено що найбільш частіше зустрічаються активні способи скоєння всіх видів дітовбивств, а саме: задушення дитини руками чи петлею (39 %); закриття дихальних шляхів м'якими предметами (подушка, пальто, простирадло та ін. — 27 %); введення у верхні дихальні шляхи чужорідного тіла та отруйних речовин (ганчірок, вати, листів, землі та ін. — 14 %); втоплення у воді та фекальних масах (6 %); туге сповивання (2 %); нанесення смертельних ран колючо-ріжучими предметами (більш характерно до вбивств дітей з віку до 14 років — 12 %) [3].

Частіше дитину б'ють по голові важкими предметами. Іноді мати безжалісно розбиває голову новонародженого об кут будинку, об залізобетонні сходи, унітази та інші предмети. Велику кількість пошкоджень, нанесених з силою, достатньо, щоб забити навіть дорослу людину, що свідчить про ненормальний психічний стан матері під час вбивства.

На думку судових медиків, спричинення смерті гострими предметами при дітовбивствах у 4–5 разів менше, ніж тупими предметами. Найбільш розповсюджені

ними способами вбивств новонароджених, є удушення, так звані «криваві» способи вбивства зустрічаються рідко. Достатньо характерним є позбавлення життя способом, який не залишає добре видимих слідів. Це закриття отворів носа й рота мокрою ганчіркою, введення у мозок через тім'ячко голок. Іноді голки вводять до серця.

Порівняно з іншими видами вбивств дітовбивство значно частіше здійснюється шляхом бездіяльності, а саме **пасивним** способом. Спосіб проявляється в формі відсутності особливого піклування за новонародженою дитиною. Виходячи із суті бездіяльності можливо умовно сказати про спосіб його виконання, вказавши на дії, які не скоїла мати чи могла скоїти одразу чи під час пологів. Окремі способи бездіяльності при дітовбивствах специфічні, при скоєнні інших вбивств не зустрічаються.

Проведене дослідження пасивного способу вбивств по кримінальних справах про дітовбивства дало змогу назвати способи вбивства новонароджених, такі як:

- неочищення рота дитини від слизу та крові (1 %);
- невідокремлення та неперев'язка пуповини, незвільнення дитини від яйцевої оболонки, якщо дитина народилась в асфіксійному стані, якщо дитина не вилучена з ями при потраплянні в неї внаслідок стрімких пологів (2 %);
- негодування дитини (5 %);
- частіше всього смерть настає внаслідок непопередження переохолодження, залишення дитини неодягнутою при звичайній кімнатній температурі (12 %).

Дитина може бути вбита на місці чи викинута мертвою. Як правило, вагітна жінка в силу фізичних особливостей організму, не в змозі надовго відлучитись з місця свого мешкання. Пологи відбуваються за місцем мешкання жінки чи десь поблизу. В свою чергу, місце пологів й стає, частіше всього, місцем скоєння злочину, як це описував в своїй монографічній роботі В. П. Колмаков. Слід відзначити, що дану обставину необхідно враховувати на стадії розшуку та встановлення матері дитини [1].

Частіше намір матері позбавитись від дитини з'являється раптово. В таких випадках жінка нерідко не вживає ніяких заходів по приховуванню злочину. Іноді процес пологів матері закріплюється в злочинному намірі, який виник до пологів, тоді жінка «втілює в життя» вже продумані способи скоєння та приховування злочину. З цією метою труп новонародженого спалюється, розчленовується, викидається у водоймище, знищуються інші сліди злочину.

У всіх випадках приховування злочину різні за проміжком часу між пологами та реалізацією злочину. Злочинець бажає приховати факт пологів та знищити сліди вбивства. Склад та послідовність способу приховування визначаються особистими даними злочинця, обстановкою скоєння злочину. Іноді має місце інсценування, яке, в свою чергу, може бути як заздалегідь підготовленим (злочинець до скоєння злочину планував послідовність своїх дій чи бездіяльності). Дітовбивство може бути інсценовано під нещасний випадок, викрадення та інші випадки.

Література

1. Колмаков В. П. *Расследование убийств*. — М.: ВЮЗИ, 1958.
2. Попов Н. В. *Учебник судебной медицины*. — М.: Медгиз, 1946.
3. Саинчин А. С. *Особенности расследования детоубийств: Монография / А. С. Саинчин*. — Одеса: Юрид. лит., 2005.
4. Зеленский В. Д. *Организация расследования преступлений*. — Ростов н/Д: Изд-во Ростов. ун-та, 1989.

